

מערך שיעור לטו בשבט, אדם וסביבה, כיתה ג'

תן דעתך אחריות האדם ברשות הרבים

למורה:

בשיעור זה נבחן דרך אחת משמעותית להשפיע ולשפר את העולם סביבנו, לא להרוס. אפילו לפני שאנחנו מתקנים ופועלים באופן אקטיבי, אנחנו יכולים פשוט לשמור על הקיים. חשוב מאד להדגיש את המונח 'בל תשחית'. לסיכום נפעל בדף עבודה להעלאת רעיונות יישומיים בחיי התלמידים למניעת השחחה

מהלך:

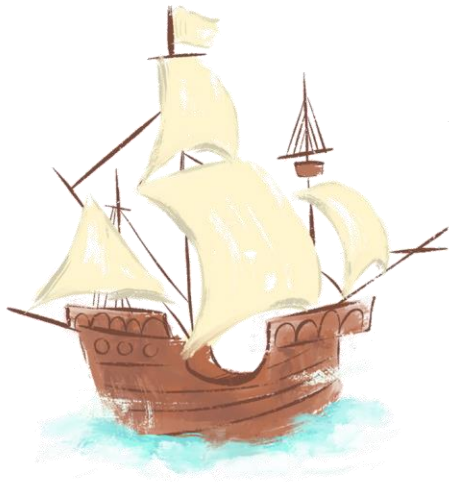
חלק א' תן דעתך - לימוד המדרש

חלק ב' לימוד איסור בל תשחית

חלק ג' שלבים שונים למדרג טיפול בפסולת - האם כך נמנע השחחה?

חלק א': תן דעתך

מהלך:

- פעילות פתיחה ודילמה
- דיון
- קריאת מדרש + שאלות הבנה במחברת

1. פתיחה והתנסות:

מהו הגבול בין רשות היחיד לרשות הרבים? אילו חפצים שייכים לרשות היחיד ואלו לרשות הרבים? האם כל חפץ המוצב ברשות הרבים שייך לכולם?

המורה תבקש מהתלמידים עצה לגבי מקרה אישי שקרה לה:

אחת מחברותי ביקשה ממני בגד בהשאלה, נתתי אותו בשמחה אך הדגשתי כמה הבגד יקר לי וביקשתי מהחברה לשמור טוב על הבגד. אחרי מספר שבועות התקשרי אל החברה וביקשתי את השמלה שלי חזרה. החברה החזירה את השמלה מלוכלכת קרועה ופגומה. – סביר להניח שהתלמידים יגידו שעל החברה לפצות אותי, כיצד? אני לא מעוניינת בשמלה חדשה, זו השמלה שאני אוהבת?

נשאל:

- האם קרה לכם מקרה דומה? איך הרגשתם?
- איך מרגיש האדם שהרס? האם הוא עשה זאת במכוון?
- באילו דברים אנו משתמשים בהשאלה? כיצד עלינו לשמור עליהם?

2. דיון:

נתבונן בתמונות של נוף יפה ושל
נוף הרוס / מלוכלך

התמונות בעמודים הבאים

3. דיון:

בעקבות התמונות

נשאל:

- איזה נוף יותר יפה בעיניהם?
- מי אחראי לדעתם על המעשה?
- האם אפשר למנוע זאת?

4. מדרש:

כל מה שבראתי בשבילך בראתי

נלמד עם התלמידים את המדרש הבא:

'רָאָה אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱ-לֹהִים כִּי מִי יוּכַל לִתְקַן אֶת אֲשֶׁר עֲוֹתוֹ' [=עיוות אותו]:

בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן

ואמר לו:

ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי.

תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי,

שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך.

קהלת רבה, ד', פרשה י"ג

כולנו

בסירה אחת

5. נשוחח:

בעקבות המדרש

שאלות לדיון:

- מה ההבדל ביחס שלנו לחפצים שלנו ושל אלוהים לעולמו.
- לשם מי אלוהים **ברא** את עולמו.
- האם יש הבדל מבחינה זו בין האדם הראשון וכל בני האדם שבאו אחריו?
- באילו אופנים אנחנו מקלקלים ואיך אנחנו יכולים למנוע זאת?
- אם מתקלקל לי מכשיר אני יכולה ללכת לטכנאי שיתקן, מדוע כאן 'אין מי שיתקן'?
- דגש – חשוב להשתמש במונח בל תשחית למרות שאינו מופיע במקור לכיתות הנמוכות

מדרש רבה – הוא לקט של מדרשי חז"ל לתורה ולחמש מגילות, הערוכים כפירוש על פי סדר הפסוקים. המדרשים הם סיפורים חינוכיים שיש בהם מוסר השכל, ובדרך כלל הם קשורים לדמויות מקראיות או לחז"ל. לעיתים מביאים החכמים בדרשותיהם סיפורים ומשלים, ולעיתים הם מביאים סיפורי עם.

חלק ב': בל תשחית

מהלך:

- נכיר את המושג ואת האיסור
- נקרא את המידע ונענה על שאלות להבנה והעמקה בדף העבודה
- נכיר את המדרג לטיפול בפסולת ונבחן אותו ביחס לאיסור בל תשחית
- דף עבודה: רעיונות ליישום המדרג בחיי היומיום

לשון התורה:

תצור - תשים מצור

תשחית - תפגע' תהרוס. מלשון 'השחתה'

עצה - העץ שלה

נשאל:

- למה הכוונה במילים "כי תצור"? איזה מצב מיוחד מתאר הפסוק?
- אל מי הפסוק פונה?
- למה הכוונה במילים "לא תשחית את עצה"?
- אלו עצים מותר לכרות על פי הפסוקים ואלו אסור? מדוע?
- האם לדעתך צבא במלחמה עסוק בשמירה על הטבע?

1. מהתורה: בל תשחית מקור האיסור בתורה

נלמד את הפסוקים הבאים מתוך ספר דברים פרק כ יט-כ:
נקרא יחד:

"כִּי־תִצְוֶה אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשֶׁהָ לֹא־תִשְׁחִית
אֶת־עֵצָהּ לְנִדְחַיָּהּ עָלֶיהָ גְרֹזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכְלֶה וְאַתָּן לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם
עֵץ הַשִּׁדָּה לְבָא מִפְּנֵיהָ בַמִּצֹּר:

רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֲתָן תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ
מִצֹּר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:"

(דברים כ יט-כ)

איסור בל תשחית – קראו את המקורות וענו על השאלות

2. בכלל איסור 'בל תשחית' כלול האיסור להשחית את משאבי הטבע, שאם אפילו בשעת מלחמה אסרה התורה על החיילים להשחית עצי פרי בלא שיש בכך הכרח, ואפילו את אמת המים שמזרימה מים אל עץ הפרי אסור מהתורה להרוס. קל וחומר (בוודאי) שבימי שגרה אסור להשחית או לזהם את משאבי הטבע.

בעבר היכולת של האדם לפגוע בסביבה היתה קלושה, ולכן עיקר האיסור היה מכוון כלפי הפגיעה בעצי פרי או באמת המים שמשקה אותם. אולם בדורות האחרונים, בעקבות פיתוח הטכנולוגיה וריבוי האוכלוסייה, היכולת של האדם לזהם את האוויר, הקרקע והמים ולהשחית גברה מאוד, וחובה גדולה מוטלת על מנהיגי כל מדינה וקהילה – לקבוע חוקים ותקנות להגנת הסביבה. ומצווה מהתורה על כל אדם לשמור חוקים אלו כדי שלא להשחית את משאבי הטבע.

1. על פי מקור זה מאיסור 'בל תשחית' על עצים נכללים כל משאבי הטבע. תנו

דוגמה לעוד משאבי טבע שהאדם מסוגל לפגוע בהם: _____

2. מדוע היום לאדם יש יכולת גדולה יותר לפגוע בטבע? _____

3. אלו חוקים שנועדו להגן על הסביבה אתם מכירים? תנו דוגמה לחוק כזה

4. הציעו חוק שימנע פגיעה במשאב טבע היקר ללבכם: _____

1. "מצווה מהתורה שלא להשחית דברים שיש בהם תועלת, בין אם הם דברי מאכל, בין אם הם כלים או חומרי גלם.

הרמב"ם מוסיף שכל השובר כלים או קורע בגדים או הורס בניין או סותם מעיין שלא לצורך, עובר על איסור 'בל תשחית'. שהרי אם בזמן מלחמה צריך להיזהר, על אחת כמה וכמה בימי שגרה.

אדם צריך להתייחס אל הדברים המועילים בכבוד ולרצות בקיומם. וגם אם לו עצמו אין תועלת ממאכל מסוים, מפני שאינו ערב לחיכו, אין הוא יחיד בעולם, ישנם עוד ברואים, אנשים ובעלי חיים, שיכולים ליהנות ממנו, ועל כן יש להיזהר שלא להשחיתו בחינם.

1. אלו איסורים מוסיף הרמב"ם על האיסור שבפסוקים מהתורה? _____

2. מניין לומד הרמב"ם שאסור להשחית גם דברים שאינם עצי פרי? _____

3. הרמב"ם מסביר שאסור להשחית דברים שיש בהם תועלת, כמו עצי פרי, כלים ובגדים. האם לדעתכם מותר להשחית דברים שאין בהם תועלת? נמקו את תשובתכם. _____

חלק ב': בל תשחית ומדרג טיפול בפסולת

מהלך:

- נביר את המדרג
- נבחן את הקשר בין המדרג לבין איסור בל תשחית
- נסכם בדף עבודה לתלמיד

בל תשחית: ומדרג טיפול בפסולת

1. נכיר את מדרג טיפול בפסולת של המדרש להגנת הסביבה
2. נשאל: באיזה אופן ממדרג הטיפול בפסולת עונה על איסור "בל תשחית"?

4

השבת אנרגייה -
הפקת אנרגייה
מפסולת

לדוגמה:

- שרפה ישירה של פסולת
- דלק מעובד מפסולת

1

הפחתה
במקור

כלומר:

- הפחתת שימוש במוצרים חד פעמיים
- קונים רק מה שצריך ובמידה
- העדפת מוצרים ללא אריזה מיותרת
- תיקון חפצים שהתקלקלו

2

שימוש
חוזר

כלומר:

- מילוי מחדש של בקבוקים וצנצנות
- רכישה ומכירה של מוצרים יד שנייה
- ספריות השאלה וגמח"ים של ציוד

3

מחזור

כלומר:

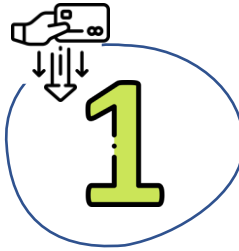
- המחזור הוא תהליך של הוצאת חומרים מזרם הפסולת ושימוש בהם כחומרי גלם ליצירת מוצרים חדשים.

בל תשחית - מה אתם הייתם עושים?

מדרג טיפול בפסולת

הפחתה במקור

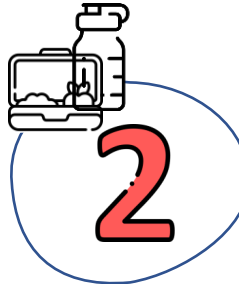
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

שימוש חוזר

תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

מיחזור

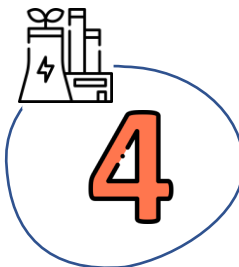
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

הפקת אנרגיה מפסולת

תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

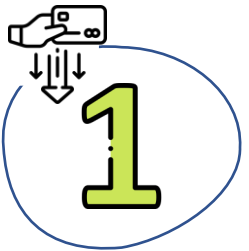
1. _____
2. _____

בל תשחית - מה אתם הייתם עושים?

מדרג טיפול בפסולת

הפחתה במקור

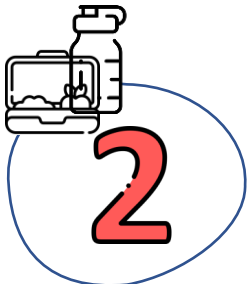
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

שימוש חוזר

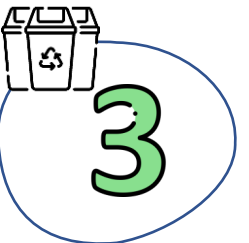
תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

מיחזור

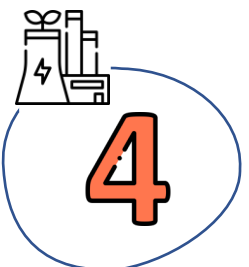
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

הפקת אנרגיה מפסולת

תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

5. איסוף וסיכום:

אחריות היחיד ברשות הרבים

בל תשחית

לפני שלא נהרוס – חשוב שנשמור על הקיים. אפילו לפני שאנחנו מתקנים ופועלים באופן אקטיבי, אנחנו יכולים פשוט לשמור על הקיים.

כל אחד מאיתנו בכל יום יכול למנוע השחתה של הטבע והסביבה ולשמור על הקיים.

בדורות האחרונים, בעקבות פיתוח הטכנולוגיה וריבוי האוכלוסייה, היכולת של האדם לזהם את האוויר, הקרקע והמים ולהשחית גברה מאוד, וחובה גדולה מוטלת על מנהיגי כל מדינה וקהילה – לקבוע חוקים ותקנות להגנת הסביבה. ומצווה מהתורה על כל אדם לשמור חוקים אלו כדי שלא להשחית את משאבי הטבע

לא רק על המדינה והמנהיגים לפעול למען שמירה על הסביבה.

כל אחד מאיתנו יכול בכל יום למנוע השחתה ופגיעה נוספת.

שתפו זה את זה ברעיונות שכתבתם בדף העבודה והרחיבו את האפשרויות שלכם!

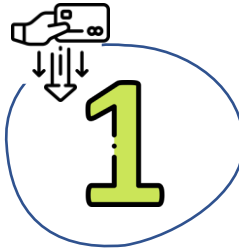
נספחים להדפסה

בל תשחית - מה אתם הייתם עושים?

מדרג טיפול בפסולת

הפחתה במקור

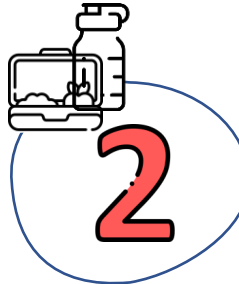
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

שימוש חוזר

תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

מיחזור

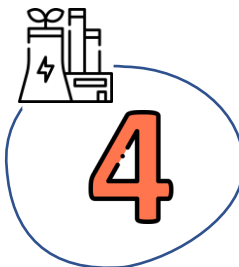
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

הפקת אנרגיה מפסולת

תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

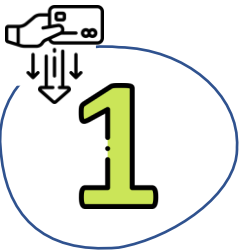
1. _____
2. _____

בל תשחית - מה אתם הייתם עושים?

מדרג טיפול בפסולת

הפחתה במקור

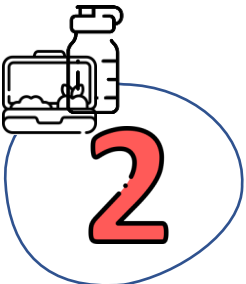
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

שימוש חוזר

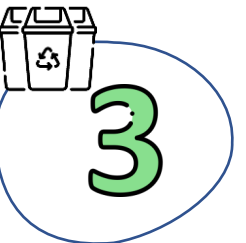
תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

מיחזור

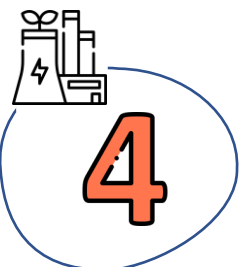
תנו 2 דוגמאות להפחתה במקור שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____

הפקת אנרגיה מפסולת

תנו 2 דוגמאות לשימוש חוזר שאתם יכולים לקיים ביומיום:

1. _____
2. _____